

Juryrapport

Expeditie2040

26 november 2010

Financiën **Werken**
Welzijn en zorg
Mobiliteit Ruimte
Bestuurskracht
Vrije tijd **Wonen**
Onderwijs

Inleiding

Nederland verandert ingrijpend. In ruim een kwart van de Nederlandse gemeenten wonen over ruim dertig jaar aanzienlijk minder mensen. Steeds meer bestuurders en organisaties vragen zich af hoe een toekomst met krimp eruit ziet. Moeten we huizen gaan slopen? Wat doen we met de vrijgekomen ruimte? Hoe zorgen we ervoor dat inwoners toegang blijven houden tot voorzieningen, zoals scholen en ziekenhuizen? Hoe kunnen wij ons onderscheiden? En hoe financieren we dat? In feite gaat het er om dat er niet alleen over krimp in termen van bedreigingen wordt gedacht, maar juist over de kansen van krimp.

Er is in Nederland nog niet veel ervaring met nadenken over een toekomst met minder mensen. Voor veel bestuurders, bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke organisaties is dat nieuw. Om ervaring op te doen met dit 'nieuwe denken' en tegelijkertijd drie regio's in de gelegenheid te stellen een concrete toekomstvisie te formuleren, organiseert het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 'Expeditie 2040'.

Expeditie2040

Onder de naam Expeditie2040 krijgen drie regio's intensieve procesbegeleiding om een krachtig toekomstperspectief op 2040 te formuleren. Hierbij krijgt de regio onder meer de beschikking over een expeditieleider en een toekomstset met bruikbare instrumenten en werkvormen. Ook wordt deskundigheid op afroep kosteloos ter beschikking gesteld, in de vorm van een hulplijn met experts op het terrein van bevolkingsdaling. Per regio zal een specifiek eigen programma worden opgezet, aangepast aan de wensen en behoeften in de regio.

Na afloop van het traject hebben de drie regio's:

- nagedacht over een toekomst met minder inwoners;
- een stip aan de horizon gezet en de weg er naartoe in kaart gebracht;
- het inzicht verkregen om op basis van de eigen onderscheidende kwaliteiten kansen te benutten

Werkwijze

Tussen 27 september en 19 november 2010 konden bestuurders uit de topkrimp- en anticipieerregio's¹ hun interesse in deelname aan dit traject kenbaar maken door inzending van een intentieverklaring. Deze intentieverklaring moest ingediend worden door bestuurders van minimaal twee verschillende gemeenten (met uitzondering van Schouwen-Duiveland) en minimaal twee bestuurders uit het bedrijfsleven en/of uit de maatschappelijke sector. De intentieverklaring diende de volgende zaken te bevatten:

- een heldere advies- of onderzoeksvraag: wat heeft u nog nodig om een gezamenlijke toekomstvisie (waarin krimp een plek krijgt) te formuleren?
- een korte motivatie: waarom moet juist uw regio winnen?
- de toezegging dat u het resultaat van de Expeditie 2040, de gezamenlijke toekomstvisie, in uw bestuurlijke gremia zult agenderen.

Samenstelling van de jury

De inzendingen worden beoordeeld door een jury, onder voorzitterschap van de heer J. (Jan) Mans.

Naast de heer Mans heeft de jury bestaan uit de onderstaande personen. Zij vertegenwoordigen de breedte van de opgaven - fysiek, sociaal en economie - waar de krimp- en anticipieerregio's meer te maken krijgen:

- De heer L. Kliphuis (directeur Landelijke Vereniging Georganiseerde Eerstelijn)
- De heer H. Garretsen (Hoogleraar International Economics & Business, lid SER)
- De heer R. Op den Brouw (lid Raad van Bestuur Rabobank)
- Mevrouw M. van der Tas (VROM-raad, voorzitter Veluwecommissie, oud-wethouder gemeente Apeldoorn)
- De heer H. Leeflang (voorzitter Eo Wijers-stichting en directeur Ministerie van I&M)
- Mevrouw C. Oude Veldhuis (directeur NIROV)
- De heer M. Smallenbroek (directeur BZK)
- De heer T. Ruimschotel (Voorzitter van de BNSP)

¹ Kop van Noord-Holland, Noordoost- (en ten dele ook West) Friesland, Eemsdelta, Oost-Groningen, Parkstad Limburg, Midden- en Noord Limburg, Zeeuws-Vlaanderen, Achterhoek, Twente, Oost-Drenthe, Groene Hart, Hoeksche Waard, Voorne-Putten, Goeree-Overflakkee, Schouwen-Duiveland, West-Brabant

De criteria

De jury heeft de inzendingen beoordeeld op vijf criteria:

- Originaliteit
- Wervingskracht
- Samenstelling toekomstgroep (diversiteit, draagvlak, et cetera)
- Kwaliteit inhoud voorstel (kennis van kansen en potenties)
- Haalbaarheid (financieel, maatschappelijk)

Als bijlage is het beoordelingsformulier toegevoegd.

De inzendingen

De uiterste inzendtermijn voor de intentieverklaring was 19 november 2010. De jury ontving dertien inzendingen uit elf regio's.

- de Achterhoek
- Ablasserwaard-Vijfheerenlanden
- Kop van Noord-Holland
- Oost Drenthe
- Noord-West Brabant
- Noord Limburg
- Oost Groningen
- Overijssel
- Schagen Harenkaspel
- Schouwen-Duiveland
- Voorne Putten
- West Brabant
- Westelijke Mijnstreek

De beoordeling

De inzendingen zijn uitsluitend beoordeeld op basis van de aangeleverde intentieverklaringen. Elk jurylid heeft individueel punten toegekend aan de inzendingen. Op basis van de toegekende punten door de juryleden zijn, tijdens een juryoverleg op 23 november 2010, de drie winnende regio's benoemd.

Het oordeel van de jury

De jury juicht de vele verschillende inzendingen, die met grote inzet en enthousiasme zijn opgesteld, toe. In algemene zin is het de jury opgevallen dat de kwaliteit van de intentieverklaring gemiddeld goed was en dat een opvallend grote variëteit aan partijen zich in de verschillende regio's heeft verbonden aan het initiatief. Daarnaast ziet de jury in dat het besef van de toegevoegde waarde van een toekomstverkenning in de verschillende regio's groot is en de behoefte aan ondersteuning bij het opstellen van een visie op een toekomst met minder mensen evenzeer.

De jury hoopt dat de regio's die niet tot de drie winnaars behoren op eigen kracht op expeditie zullen gaan.

De winnende inzendingen

De jury is na beraadslaging, waarbij zij alle inzendingen heeft getoetst aan de geformuleerde criteria, uiteindelijk tot de volgende keuze van drie winnaars (in willekeurige volgorde) gekomen. Kenmerkend in de inzendingen van de drie de winnaars is de brede maatschappelijke relevantie van de adviesvraag of aanpak voor andere krimp- en anticiperregio's in Nederland.

➤ Westelijke Mijnstreek

De inzending van de Westelijke Mijnstreek gaat in op de spanning tussen bevolkingsdaling enerzijds en een dynamische economie en groeiende werkgelegenheid anderzijds. De regio wil, ondanks de afnemende (beroeps)bevolking, toch een "innovatieve regio" zijn en wil zoeken naar kritische succesfactoren daarvoor, gebruikmakend van de grensoverschrijdende contacten. Daartoe wil de regio inzicht krijgen in de werking van de arbeids- en woonmarkt richting 2040 en wil ze de kenniswerkers een gezicht geven. Scenariomethodiek tijdens sessies in een werkatelier bij Chemelot zal worden gebruikt om antwoord te geven op de adviesvragen. De inzending wordt ondersteund door de gemeenten Sittard-Geleen en Stein, de Rabobank, Woonpunt, Chemelot Campus en Stamicarbon.

Oordeel van de jury

De jury is van mening dat de inzending van de Westelijke mijnstreek een opvallend sterke inhoudelijke focus kent en vraagstukken betreft (spanning tussen economische en bevolkingsontwikkeling) waar alle regio's op termijn mee te maken krijgen. Dergelijke

paradoxen en het leren vooruitkijken met onzekerheden zijn voor heel Nederland interessant en leerzaam.

De jury vindt daarbij de gekozen methode van scenariodenken een creatieve, maar tegelijkertijd gestructureerde, manier om ruimte in het denken te geven. Het waarborgt de haalbaarheid, maar geeft ook ruimte voor innovaties. Bovendien is de keuze voor werkateliers op een spannende locatie met wisselende partijen zeer inspirerend.

De initiatiefnemers zijn er daarbij in geslaagd om veel verschillende partijen aan zich te verbinden en hebben daarnaast oog voor de noodzaak om ook grensoverschrijdend stappen te zetten en draagvlak te verkrijgen. De jury is van mening dat de inzending innovativiteit en ambitie uitstraalt.

➤ Twente

Vanuit de provincie Overijssel heeft de jury een inzending ontvangen waarbij de focus op de regio Twente ligt. De inzending is ingediend door de gemeenten Enschede, Almelo, Hengelo en Borne, een makelaarsgroep, BNG Gebiedsontwikkeling, SEV, DC NOISE, de regio Twente, woningbouwcorporaties en de Kamer van Koophandel. De inzending betreft een film van tien minuten, getiteld 'Voorkom Krimp effecten'. De regio wil Expeditie2040 gebruiken om op zoek te gaan naar het kloppend hart van Twente in 2040, in het licht van verschillende trends en ontwikkelingen. Daarbij richten ze zich op vruchtbare samenwerking en het bundelen van bestuurskracht. De regio wil op zoek gaan naar een combinatie van denken én doen op de thema's Grond en Geld, Klant en Kwaliteit en Stad en Schoonheid. Dit betekent dat de indieners op deze thema's een visie gaan ontwikkelen op 2040, maar tegelijkertijd de ambitie hebben om het huidige beleid krimpproof te maken. De inzenders spreken uit dat ze het traject tevens willen gebruiken om twee omliggende gemeenten te inspireren om hun kloppende hart te vinden.

De inzending is ingebed in andere initiatieven in Overijssel als de Overijsselse verkenning Krimp en het Innovative Housing Project.

Oordeel van de jury

De jury beoordeelt de inzending als zeer communicatief en creatief. De jury acht dit van grote toegevoegde waarde met het oog op het belang van goede communicatie rondom de krimpproblematiek.

Daarnaast is de jury van mening dat dit project in de regio Twente een vliegwiel functie kan vervullen om samenwerking op andere terreinen en met andere partijen van de grond te krijgen. Het feit dat de ambitie uitgesproken wordt om twee andere gemeenten ook te inspireren maakt de wervingskracht van deze inzending groot.

Bovendien kent deze inzending een ongekend groot aantal gecommitteerde partijen,

waardoor deze inzending uitzonderlijk goed gefundeerd is.

De jury meent daarnaast dat de samenwerking tussen stad en ommeland in deze regio rondom de drie thema's van grote maatschappelijke relevantie voor andere regio's in Nederland kan zijn. De jury acht de potentie van deze inzending erg hoog. Bij deze inzending is een gulden een daalder waard.

➤ Oost Groningen

Oost Groningen heeft een inzending ingestuurd vanuit de gemeenten Oldambt en Stadskanaal en twee woningbouwcorporaties. De regio heeft de ambitie om het consortium uit te breiden met bedrijfsleven, andere gemeenten, maatschappelijke organisaties en de inwoners. De regio oost Groningen schetst in haar inzending de vier sporen van waaruit ze werken richting 2040: bestuurlijk, maatschappelijk, bedrijfs- en bewonersspor. Op deze vier sporen hebben ze reeds verschillende initiatieven genomen. Maar er wordt niet samen gereisd. Dat wil zeggen dat de vier sporen nu nog parallel lopen. Oost Groningen wil Expeditie2040 gebruiken om de vier sporen vaker te laten kruisen en uiteindelijk bij elkaar te brengen richting Oost Groningen 2040. Ze ambiëren niet zozeer de ontwikkeling van een gezamenlijk idee van de 'fantastische' kwaliteiten van de regio, maar zoeken een synergie tussen ambities en strategieën op weg naar 2040. Hierbij staan vragen centraal als: hoe spreiden en bundelen we? Hoe voorkomen we concurrentie? Hoe gaan we om met instrumentele belemmeringen (NMA)? Het zoeken naar open en verborgen kwaliteiten wordt daar ingepast. De regio zegt toe verkregen kennis en tools te willen delen met andere regio's. De intentieverklaring bevat tot slot een duidelijke opdracht aan de expeditieleider.

Oordeel van de jury

De jury geeft de inzending van oost Groningen hoge waardering vanwege de zeer integrale aanpak van de problematiek en de creatieve verbeelding daarvan in het spoorwegenkaartje.

De regio heeft in de inzending op korte en krachtige manier een sterke probleemanalyse neergezet. Het inzicht dat elk spoor zijn eigen tempo kent vond de jury verhelderend.

Daarnaast acht de jury het sterk dat deze regio nadrukkelijk aandacht besteedt aan het betrekken van de inwoners bij het ontwikkelen van een toekomstvisie. Het gaat immers om de toekomst van de thuisomgeving van de mensen die daadwerkelijk in het gebied wonen. Het vraagstuk hoe je burgers optimaal kunt betrekken, ook als de visievorming nog in een abstracte fase is, is in de ogen van de jury een leerzaam vraagstuk voor alle krimp- en anticipeerregio's.

Bovendien is de jury van mening dat de aandacht voor kennisdeling en de bereidheid tot het uitwisselen van ervaringen én tools voor deze regio spreekt.

Tot besluit blijkt duidelijk uit de intentieverklaring waar de regio behoefte aan heeft en hoe

Expeditie2040 daarin kan helpen. De intentieverklaring is kort, krachtig en concreet en daarmee wervend en aansprekend. De jury zou de regio oost Groningen willen adviseren om, waar mogelijk, verbinding te zoeken met de regio oost Drenthe en de vraagstukken waarmee daar wordt geworsteld.

De jury wenst de drie winnende regio's een zeer succesvolle Expeditie toe!